

УДК 378.147.091.33-027.22:629.7.015-057.86]:005.336.5(043.5)
DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.81.32>

Мазуренко Ю. А.

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ АВІАЦІЙНИХ ІНЖЕНЕРІВ-МЕХАНІКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті обґрунтовано структурно-функціональну модель підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації, яку інтерпретовано як зумовлений метою та завданнями цілісний формувальний педагогічний процес під впливом спеціально виокремлених педагогічних умов, який спрямовано на результат – набуття знань, умінь і навичок та якостей для ефективної професійної комунікації, через комплекс підібраних та взаємодіючих форм, методів, засобів, ґрунтуючись на обраних принципах та підходах.

Виокремлення складників запропонованої моделі дозволило розбити її на блоки: цілепокладання, змістовий, організаційний, результативний. Блок цілепокладання включає мету та завдання підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації. Метою освітнього процесу в розробленій структурно-функціональній моделі є формування готовності майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації, що реалізується завдяки таким завданням: розвитку ціннісних орієнтацій та мотивації майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації; формуванню знань та умінь професійної комунікації; розвитку здатності до самоосвіти та самовдосконалення у професійній комунікації. Змістовий блок охоплює компоненти готовності майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-праксеологічний, рефлексивно-корегувальний), підходи та принципи, на яких вона базується, педагогічні умови. Організаційний блок включає методи навчання, форми організації освітнього процесу, зміст та засоби навчання. Результативний блок охоплює критерії, показники, рівні та результат підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації.

Подана модель складена відповідно до логіки освітнього процесу та особливостей підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків. Реалізація педагогічних умов через розроблену модель дає можливість комплексного всебічного підходу до вирішення проблеми недостатнього рівня підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації.

Ключові слова: професійна комунікація; майбутні авіаційні інженери-механіки; структурно-функціональна модель; модель підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації; професійна підготовка авіафахівців.

Авіаційна освітня галузь знаходиться на етапі постійного реформування, оновлення змісту та уніфікації світових стандартів. Зважаючи на те, що авіація є сферою підвищеної небезпеки, модернізація підготовки зумовлена питанням безпеки польотів, наявністю міжнародних вимог до майбутнього авіаційного фахівця, запитів від роботодавців. Усе це актуалізує потребу у перегляді існуючої моделі підготовки та визначенні ключових елементів її змісту.

Професійна комунікація майбутніх авіаційних фахівців окреслена в законодавчих та нормативно-правових документах, зокрема: Циркулярі ІКАО № 323-Ап/185 “Рекомендації з програм навчання авіаційної англійської мови”; Документі ІКАО № 9835 Ап/453 “Керівництво з впровадження вимог ІКАО щодо володіння мовою”, “Правилах видачі свідоцтв персоналу з технічного обслуговування повітряних суден (Part-66)” тощо. Проблема професійної комунікації в умовах роботи в інтернаціональному середовищі набуває особливого значення для професійної підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків, оскільки лінгвістичний чинник в авіації відіграє істотну роль.

Обґрунтування та реалізація структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації дасть змогу підвищити рівень сформованості готовності майбутніх інженерів-механіків до професійного спілкування.

Проблема підготовки авіаційних фахівців до професійної комунікації була об’єктом наукових розвідок О. Васюкович, Л. Герасименко, Є. Кмити, О. Ковтун, О. Москаленко, Г. Пашенко, В. Півень, С. Тимченко, І. Файнман та ін. Проблемам професійної підготовки майбутніх інженерів в авіації присвятили праці такі дослідники, як Л. Барановська, Н. Глушаниця, О. Гнатюк, А. Кокарева, Е. Лузік, О. Каверіна, Л. Конопляник, О. Панченко та ін. Водночас питання обґрунтування структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації не було предметом наукового пошуку.

Метою статті є обґрунтування структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації, визначення та опис її основних елементів.

У загальному розумінні модель (від лат. *modus* – міра) – аналог (графік, схема, знакова система, структура) певного об’єкта (оригіналу), фрагмента реальності, артефактів, витворів культури, концептуально-теоретичних утворень тощо [10, с. 391]. За визначенням, наведеним у “Словнику-довіднику з професійної педагогіки”, модель (від франц. *modele*, від лат. *modulus* – зображення) – “схема, графік будь-якого об’єкта, процесу або явища, що використовується як його спрощена заміна” [9, с. 109]. Моделювання широко розповсюджене в педагогіці, оскільки за своєю природою цей науковий метод дозволяє проводити дослідження об’єктів пізнання, “безпосереднє вивчення яких з певних причин неможливе, ускладнене, неефективне чи недоцільне, через дослідження їхніх моделей – предметних, знакових чи мислених систем, що відповідно

відтворюють, імітують чи відображають певні характеристики (властивості, ознаки, принципи внутрішньої організації або функціонування) оригіналів” [10, с. 392].

Педагогічна діяльність є різновидом діяльності, яка може бути представлена класичною моделлю [5], складниками якої є мета діяльності, зміст діяльності, форма діяльності, метод діяльності, результат діяльності. Мета є “тим, до чого хтось прагне, чого хоче досягти; ціль” [8, с. 683]. І. Осадчий зауважує, що складну мету варто розкривати через сукупність завдань, які науковець розуміє як результати діяльності на проміжних етапах, у конкретних сферах тощо. Діяльність є здатністю людини вносити в дійсність зміни (передбачувані результати), опосередковані ідеальним (метою). Змістом діяльності є те, що описується, зокрема застосування своєї праці в певній системі. Спосіб організації, існування змісту віддзеркалюється у формі. Зміст і форма взаємопов’язані єдиною стороною єдиного процесу самоформування змісту, що переходять одна в одну [5, с. 66]. Згідно з визначенням “Філософського словника”, метод – це “систематизований спосіб досягнення теоретичного чи практичного результату, розв’язання проблем чи одержання нової інформації на основі певних регулятивних принципів пізнання та дії, усвідомлення специфіки досліджуваної предметної галузі і законів функціонування її об’єктів” [10, с.373]. Результатом є кількісні та (або) якісні зміни в об’єкті діяльності [5, с. 67]. Важливими у процесі є аналіз, прийняття рішень та коригування.

Теоретичний аналіз проблеми дослідження показав, що під час конструювання моделі підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації головне завдання полягає в тому, щоб, використовуючи в єдності й цілісності різноманітні підходи, принципи, методи, форми та засоби, забезпечити гнучкість та адаптивність системи для швидкого реагування, пристосовування до постійно змінюваних умов. Складники запропонованої моделі розкривають внутрішню організацію процесу формування готовності майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації й відповідають за постійне відтворення взаємодії між елементами педагогічного процесу.

Під *структурно-функціональною моделлю підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації* ми розуміємо обумовлений метою та завданнями цілісний формувальний педагогічний процес під впливом спеціально виокремлених педагогічних умов, який спрямовано на результат – набуття знань, умінь і навичок та якостей для ефективної професійної комунікації, через комплекс підібраних та взаємодіючих форм, методів, засобів, ґрунтуючись на обраних принципах та підходах.

Виокремлення складників запропонованої моделі дозволило розбити її на блоки (цілепокладання, змістовий, організаційний, результативний), які надають можливість чітко уявити процес підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації (рис. 1).

Блок цілепокладання включає мету та завдання підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації. Метою освітнього процесу в розробленій структурно-функціональній моделі є формування готовності майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації, що реалізується завдяки наступним завданням: розвиток ціннісних орієнтацій та мотивації майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації; формування знань та умінь професійної комунікації; розвиток здатності до самоосвіти та самовдосконалення у професійній комунікації.

Змістовий блок охоплює компоненти готовності майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-праксеологічний, рефлексивно-корегувальний), підходи та принципи, на яких вона базується, педагогічні умови. Педагогічні умови підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації є засадничими, вони є у ядрі моделі та забезпечують її ефективність.

Виокремлено такі педагогічні умови: розвиток мотивації до спілкування через активну взаємодію та створення ситуацій успіху на заняттях; моделювання професійно-комунікативних ситуацій для забезпечення практичної спрямованості навчання; використання технологічних інновацій для самоаналізу та самоосвіти.

Основні методологічні підходи включають такі: системний, особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний, комунікативний, контекстний. Основний зміст *системного підходу* у тому, що процес неперервної професійної підготовки майбутніх фахівців є системою взаємопов’язаних структурних компонентів, що взаємодіють між собою й об’єднані однією освітньою метою. Для побудови структурно-функціональної моделі підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації характерні такі основні принципи системного підходу, як цілісність, ієрархічність, структуризація, множинність, системність. *Особистісно-орієнтований підхід* у комунікативній діяльності передбачає спрямованість на особистість студента, створення оптимальних умов для його самовдосконалення, сприймання його як цілісної особистості в освітньому процесі, “спрямованість на формування курсанта (студента) як особистості, реалізацію внутрішніх ресурсів через взаємодопомогу, співпрацю, спільну творчість суб’єктів навчально-виховного процесу” [2, с. 187]. *Діяльнісний підхід* базується на спрямованості освітнього процесу підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації на формування і розвиток загальних і фахових компетентностей, здатності фахівця до застосування теоретичних знань на практиці. У процесі діяльності не лише формується знання, уміння та навички, але відбувається становлення особистості фахівця. Використання *компетентнісного підходу* дозволяє сформувати професійні компетентності, що уможлиблює ефективне виконання життєво та професійно значущих завдань, порівняти з визначеним стандартом для підтвердження відповідного рівня сформованості компетенцій. *Комунікативний підхід* передба-

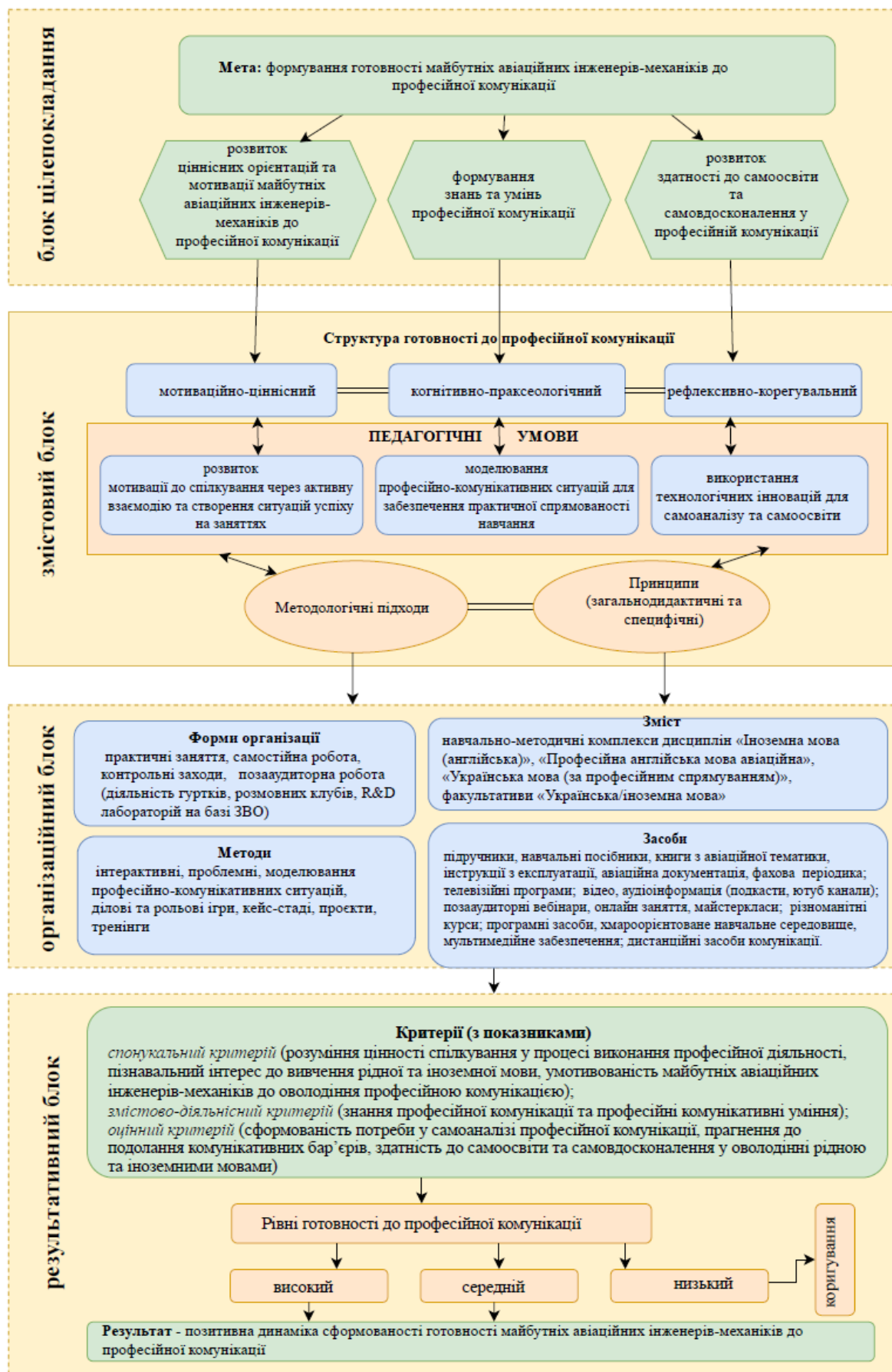

Рис. 1. Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації

чає спрямованість на спілкування у процесі вирішення завдань освітнього процесу. Особливо ефективним є застосування цього підходу у вивченні іноземної мови, оскільки освітній процес відбувається на засадах комунікативно-мовленнєвої ситуації, що максимально наближена до природних умов. *Контекстний підхід* наголошує на наявності змодельованого предметного і соціального змісту професійної діяльності, що забезпечує динамічні умови трансформації навчальної діяльності в професійну діяльність майбутнього фахівця [6, попова].

За А. Кузьмінським [3], принципи навчання вищої школи є вихідними положеннями теорії навчання, які є загальним орієнтиром для визначення змісту, засобів, форм, методів організації навчання. Принципи підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації включають загальнодидактичні та специфічні. До загальнодидактичних ми відносимо принципи навчання вищої школи (за А. Кузьмінським [3, с. 221]): науковості, систематичності та послідовності, свідомості, активності й самостійності, наочності, ґрунтовності, зв'язку навчання з практичною діяльністю, єдності освітніх, розвивальних і виховних функцій. Розглянемо суть принципів у контексті підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації:

– *принцип науковості* базується на тому, що зміст навчального матеріалу з професійної комунікації повинен відповідати досягненням науки у авіаційній галузі; навчання повинне спонукати до формування пізнавальних інтересів, стимулювати науковий пошук;

– *принцип систематичності й послідовності* передбачає послідовність подачі навчального матеріалу з підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації, зважаючи на зв'язки з іншими дисциплінами та попереднім досвідом студентів;

– *принцип свідомості навчання* впливає з самостійного опрацювання матеріалу з підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації, наявності мотивів до професійної комунікації;

– *принцип активності й самостійності* у навчанні базується на закономірності пізнавальної діяльності особистості; знання з професійної комунікації формуються завдяки розумовій праці та активності особистості;

– *принцип наочності* впливає із закономірностей процесу пізнання та використанні зорової пам'яті; важливо у дисциплінах, що спрямовані на розвиток професійної комунікації використовувати різні види наочності (схеми, ілюстрації, відео, тощо);

– *принцип ґрунтовності* базується на спрямуванні на формування добре усвідомлених, систематизованих, пов'язаних з практикою знань з професійної комунікації;

– *принцип зв'язку навчання з практичною діяльністю* базується на потребі засвоєння знань з професійної комунікації у діяльності в авіаційній галузі;

– *принцип єдності освітніх, розвивальних і виховних функцій* навчання базується на спрямованості досягти всі три зазначені функції освітнього процесу.

Для організації підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків нами було обрано специфічні принципи, які характерні для навчання професійній комунікації: принцип комунікативності, принцип домінуючої ролі вправ, принцип взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності, принцип спільної діяльності, принцип безперервності освіти, принцип позитивного зворотного зв'язку.

Принцип комунікативності є одним з основних для оволодіння комунікативними вміннями для здійснення іншомовного мовленнєвого спілкування. Він базується на побудові процесу навчання іноземної мови як моделі процесу реальної комунікації [4]. Комунікативні ситуації, що використовуються у підготовці майбутніх авіаційних інженерів-механіків, повинні моделювати типові комунікативні ситуації їх професійної діяльності. Принцип комунікативності зумовлює добір мовленнєвого матеріалу, форм, методів, характер вправ для підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків.

Принцип домінуючої ролі вправ спирається на організацію навчання таким чином, щоб успішно сформувати навички та вміння мовлення. Він реалізується у освітньому процесі через виконання курсантами комплексу різноманітних вправ, що спонукають на здійснення мовленнєвих дій, в основі яких лежать мовленнєво-розумові операції. Паралельне навчання різним видам мовленнєвої діяльності у професійній комунікації забезпечує комплексний розвиток комунікативних навичок та умінь [4, с. 52].

Принцип взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності спирається на використання усіх видів мовленнєвої діяльності у процесі навчання професійної комунікації. Цей принцип зумовлений існуванням спільних психологічних механізмів, притаманним усім видам мовленнєвої діяльності. Тож, паралельне навчання забезпечує розвиток комунікативних умінь в комплексі [4, с. 52]. Наприклад, вміння використовувати фахову термінологію виявляється у читанні, говорінні, слуханні та письмі. Уміння проінструктувати виконання дій з технічного обслуговування повітряного судна тренується як у говорінні, так і в письмі.

Принцип безперервності освіти базується на можливості постійного поглиблення комунікативної компетенції, трансформації здобуття освіти у процес, що триває упродовж усього життя. Це особливо важливо для дисциплін, що забезпечують навчання професійній комунікації, оскільки мова є під впливом безперервних змін, які формують її.

Принцип спільної діяльності базується на самій природі спілкування, оволодіння яким можливе лише за наявності кількох учасників. У співпраці курсанти активно залучені, обмінюються інформацією, думками, оцінками тощо.

Принцип позитивного зворотного зв'язку був запропонований як один з основних у тренінгу комунікативної компетентності в діловій взаємодії О. Сидоренко [7, с. 98–101]. Його суть у контексті фахової підготовки – прийняття будь-яких висловлювань або інших виявів учасників як конструктивної даності. Це означає, що студенти з самого початку відчувають, що їх думки, реакції, пропозиції безумовно важливі та цікаві для викладача. Це досягається тим, що учасники отримують позитивний зворотній зв'язок після будь-якого висловлювання або заперечення, оскільки в будь-якому вияві учасників спілкування викладач знаходить позитивне, конструктивне ядро. У контексті застосування цього принципу, на думку О. Сидоренко, важливими є наступні аспекти: 1) викладач повинен цікавитися студентами з якими він працює й висловлювати позитивний зворотній зв'язок щиро; 2) викладач повинен пам'ятати успіхи студентів та посилатися на них, коли це доречно; 3) позитивний зворотній зв'язок повинен розподілятися по можливості рівномірно серед студентів.

Організаційний блок включає методи навчання, форми організації навчального процесу, зміст та засоби навчання. Метод навчання – спосіб спільної, структурованої діяльності викладачів та студентів, спрямованої досягнення цілей, означених галузевими (та вищих навчальних закладів) стандартами підготовки фахівців. Л. Герасименко [1] зауважує, що навчання професійного спілкування авіаційних фахівців охоплює широкий спектр методів, серед яких: інтерактивні, проблемні, метод проєкту, ділові ігри. До цих методів ми додали моделювання професійно-комунікативних ситуацій, кейс-стаді та тренінги.

Форма організації навчального процесу – поняття, що відображає зовнішню, візуально спостережувану сторону спільної діяльності викладача і студентів у певний час, певному місці та певному порядку. До них належать: навчальні заняття; самостійна робота; різні види виробничої та навчальної практики; контрольні заходи. Специфіка дисциплін, у яких формується готовність до професійної комунікації передбачає практичні заняття, самостійну роботу, контрольні заходи у вигляді екзаменів та заліків, наявність позааудиторної роботи (діяльність гуртків, розмовних клубів, R&D лабораторій на базі ЗВО).

Змістом навчання є навчально-методичні комплекси дисциплін, що формують готовність до професійної комунікації, а саме “Іноземна мова (англійська)”, “Професійна англійська мова авіаційна”, “Українська мова (за професійним спрямуванням)”, факультативи “Українська/іноземна мова”. Навчально-методичний комплекс дисципліни (НМКД) – це система дидактичних засобів навчання з конкретної дисципліни, метою якої є повна реалізація освітніх і виховних завдань, сформульованих навчальною програмою дисципліни. Призначення НМКД полягає у забезпеченні цілісного навчального процесу з певної дисципліни в єдності цілей навчання, змісту, дидактичного процесу й організаційних форм навчання [11, с. 8]. Навчально-методичні комплекси включають робочі програми, силабуси, методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи, завдання для здійснення контролю рівня знань здобувачів (завдання до поточного контролю знань, завдання до підсумкового контролю знань, бібліографічний покажчик до дисципліни, глосарій, словник-довідник).

Засобами навчання є підручники, навчальні посібники, книги з авіаційної тематики, інструкції з експлуатації, авіаційна документація, фахова періодика (авіаційні газети, журнали); телевізійні програми; відео, аудіоінформація (подкасти, ютуб канали); позааудиторні вебінари, онлайн заняття, майстеркласи; різноманітні курси з підвищення рівня готовності до професійної комунікації; програмні засоби (системи комп'ютерного тестування, комп'ютерні тренажери, електронні підручники, мультимедійні словники і довідники), хмароорієнтоване навчальне середовище, мультимедійне забезпечення (інтерактивна дошка, персональні комп'ютери та гаджети, Інтернет); дистанційні засоби комунікації (телеграм-чати, Google Meet, Zoom, Skype, Discord тощо).

Результативний блок охоплює критерії, показники, рівні та результат підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації. Виокремлено критерії з відповідними показниками: спонукальний критерій (розуміння цінності спілкування у процесі виконання професійної діяльності, пізнавальний інтерес до вивчення рідної та іноземної мови, умотивованість майбутніх авіаційних інженерів-механіків до оволодіння професійною комунікацією); змістово-діяльнісний критерій (знання професійної комунікації та професійні комунікативні уміння); оцінний критерій (сформованість потреби у самоаналізі професійної комунікації, прагнення до подолання комунікативних бар'єрів, здатності до самоосвіти та самовдосконалення у оволодінні рідною та іноземними мовами). Оцінка за розробленими критеріями та показниками дала можливість встановити рівні сформованості готовності майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації: низький, середній, високий.

Результатом реалізації розробленої структурно-функціональної моделі передбачається позитивна динаміка сформованості готовності майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації, що потребує експериментальної перевірки визначених педагогічних умов.

Висновки. Отже, розроблена структурно-функціональна модель підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації є цілісним динамічним педагогічним утворенням з наявними внутрішніми зв'язками та взаємопов'язаними елементами. Наведена модель складена відповідно до логіки освітнього процесу та особливостей підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків. Реалізація педагогічних умов через розроблену модель дає можливість комплексного усебічного підходу до вирішення проблеми недостатнього рівня підготовки майбутніх авіаційних інженерів-механіків до професійної комунікації.

Використана література:

1. Герасименко Л.С. Шляхи підвищення ефективності підготовки майбутніх пілотів та диспетчерів до професійного спілкування на міжнародних повітряних трасах. Модернізація професійної підготовки майбутніх фахівців авіаційної галузі : монографія / кол. авторів; за ред. Т.С. Плачинди. Кропивницький : “Поліум”, 2020. С. 343–366.
2. Желясков В.Я. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх судноводіїв у вищих морських навчальних закладах до професійної комунікативної взаємодії : дис... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2020. 545 с.
3. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник. К.: Знання, 2005.486 с.
4. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівництвом С. Ю. Ніколаєвої. К.: Ленвіт, 2002. 328 с.
5. Осадчий І.Г. Педагогічне моделювання: що важливо знати педагогу? Народна освіта. 2016. Вип. 1. С. 60–68.
6. Попова О.В. Контекстний підхід як детермінанта професійно-мовленнєвої підготовки майбутніх перекладачів китайської мови. *Наука і освіта*. 2015. № 9. С. 156–166.
7. Сидоренко Е.В. Тренінг комунікативної компетентності в деловому взаємодії. СПб.: Речь, 2008. 208 с.
8. Словник української мови: в 11 томах. Т. 4 : І-М / ред. тому: А.А. Бурячок, П.П. Доценко. 1973. 840 с.
9. Словник-довідник з професійної педагогіки / За ред. А.В. Семенової. Одеса: Пальміра, 2006. 221с.
10. Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. 742 с.
11. Чепуренко Я.О. Навчально-методичний комплекс як вид навчального видання. *Актуальні проблеми теорії соціальних комунікацій: Матеріали науково-звітної конференції викладачів кафедри журналістики Інституту української філології та літературної творчості ім. А. Малишка НПУ ім. М.П. Драгоманова* : збірник наукових доповідей / Інститут української філології НПУ ім. М.П. Драгоманова. Випуск III. К. : Ореол-сервіс, 2013. с. 7–14.

References:

1. Herasymenko L.S. (2020). Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti pidhotovky maibutnix pilotiv ta dyspetcheriv do profesiinoho spilkuvannia na mizhnarodnykh povitrianykh trasakh. Modernizatsiia profesiinoi pidhotovky maibutnix fakhivtsiv aviatsiinoi haluzi : monohrafiia. [Ways to increase the efficiency of training future pilots and controllers for professional communication on international air routes. Modernization of professional training of future specialists in the aviation industry: monograph] Kropyvnytskyi : “Polium”. P. 343-366. [in Ukrainian]
2. Zheliaskov V.Ya. (2020). Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky maibutnix sudnovodiiv u vyshchikh morskyykh navchalnykh zakladakh do profesiinoi komunikativnoi vzaiemodii [Theoretical and methodical bases of preparation of future drivers in higher sea educational establishments for professional communicative interaction]: thesis for obtaining Doctoral Degree: 13.00.04 / Khmelnytskyi. 545 p. [in Ukrainian]
3. Kuzminskyi A.I. (2005). Pedahohika vyshchoi shkoly : navchalnyi posibnyk [Higher school pedagogy: a textbook]. K.: Znannia.486 s. [in Ukrainian]
4. Nikolaieva S.Yu. (2002). Metodyka vykladannia inozemnykh mov u serednykh navchalnykh zakladakh: pidruchnyk [Methods of teaching foreign languages in secondary schools: a textbook]. K.: Lenvit. 328 p. [in Ukrainian]
5. Osadchyi I.H. (2016). Pedahohichne modeliuвання: shcho vazhlyvo znaty pedahohu? [Pedagogical modeling: what is important for a teacher to know?] *Narodna osvita*. [Public education]. Vyp. 1. P. 60–68. [in Ukrainian]
6. Popova O.V. (2015). Kontekstnyi pidkhid yak determinanta profesiino-movlennievoi pidhotovky maibutnix perekladachiv kytaiskoi movy [Contextual approach as a determinant of professional speech training of future Chinese translators]. *Nauka i osvita* [Science and education]. № 9. P. 156–166. [in Ukrainian]
7. Sydorenko E.V. (2008). Trenynh kommunykativnoi kompetentnosti v delovom vzaymodeistvyi [Training of communicative competence in business interaction]. SPb.: Rech. 208 p. [in Russian]
8. Slovyk ukrainskoi movy (1973): v 11 tomakh [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes]. T. 4 : I-M / red. tomu: A. A. Buriachok, P. P. Dotsenko. 840 s. [in Ukrainian]
9. Semenova A.V. (2006) Slovyk-dovidnyk z profesiinoi pedahohiky [Dictionary-reference book on professional pedagogy]. Odesa: Palmira. 221p. [in Ukrainian]
10. Shynkaruk V.I. (2002).Filosofskiy entsyklopedychnyi slovyk [Philosophical encyclopedic dictionary]. Kyiv : Instytut filosofii imeni Hryhoriia Skovorody NAN Ukrainy : Abrys, 742 p. [in Ukrainian]
11. Chepurenko Ya.O. (2013). Navchalno-metodychnyi kompleks yak vyd navchalnoho vydannia. Aktualni problemy teorii sotsialnykh komunikatsii: Materialy nauково-zvitnoi konferentsii vykladachiv kafedry zhurnalistyky Instytutu ukrainskoi filolohii ta literaturnoi tvorchoosti im. A. Malyskha NPU im. M.P. Drahomanova : zbirnyk naukovykh dopovidei [Educational and methodical complex as a type of educational publication. Actual problems of the theory of social communications: Proceedings of the scientific-reporting conference of teachers of the Department of Journalism of the Institute of Ukrainian Philology and Literary Creativity. A. Malyskha M.P. Drahomanov NPU: a collection of scientific reports] / Instytut ukrainskoi filolohii NPU im. M.P. Drahomanova. Vypusk III. K.: Oreol-servis. P. 7–14. [in Ukrainian]

Mazurenko Yu. A. Structural and functional model of training future aviation mechanical engineers for professional communication

The article substantiates the structural and functional model of future aircraft maintenance engineers' training to professional communication, which is interpreted as a holistic pedagogical process conditioned by the purpose and tasks under the influence of specially selected pedagogical conditions, which is aimed at the result – knowledge, skills and qualities professional communication, through a set of selected and interacting forms, methods, tools, based on selected principles and approaches.

Defining the components of the proposed model allowed dividing it into blocks: goal-setting, content, organizational, resulting. The goal-setting block includes the purpose and objectives of training future aircraft maintenance engineers for professional communication. The content block covers the components of future aircraft engineers' readiness for professional communication (motivational-value, cognitive-praxeological, reflexive-corrective), approaches and principles which it is based on, pedagogical conditions. The organizational unit includes teaching methods, organization forms of the educational process,

content and means of teaching. The resulting block covers the criteria, indicators, levels and results of future aircraft maintenance engineers' training for professional communication.

The given model is developed according to the logic of educational process and features of future aircraft maintenance engineers' training. The implementation of pedagogical conditions through the developed model allows a comprehensive approach to solving the problem of insufficient level of future aircraft maintenance engineers' training for professional communication.

Key words: professional communication; future aircraft maintenance engineers; structural and functional model; model of future aircraft maintenance engineers' preparation to professional communication; professional training of aviation specialists.

УДК [378.091.212]:316.723(477)

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.81.33>

Молодиченко В. В., Молодиченко Н. А.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Стаття містить аналіз проблеми підготовки майбутніх учителів до роботи з учнями в умовах полікультурного середовища, розкриває значущість полікультурної компетентності як складової частини професійної підготовки майбутнього вчителя, наводить основні погляди відомих учених на окреслені питання.

Основним завданням закладу вищої освіти стає сьогодні підготовка особистості вчителя, спроможного творчо й грамотно розв'язувати питання вирішення міжособистісних конфліктів, запобігати їх виникненню, оскільки в Україні спостерігаємо багатокультурне й етнічне розмаїття народів, що її населяють. Шляхи удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів до формування навичок міжкультурної комунікації учнів потребують зміни в контексті повноцінного розвитку особистісних функцій вчителя, врахування особливостей його загальнокультурного розвитку, рівня гуманітарної культури загалом.

Охарактеризовано структуру полікультурного освітнього середовища закладу освіти, до якої належать компоненти, що безпосередньо відображають національний склад колективу викладачів (вчителів) та здобувачів вищої освіти, організаційні та психолого-педагогічні умови, які уможливають здійснення полікультурної освіти й підготовки майбутніх фахівців до майбутньої професійної діяльності, враховуючи її специфіку.

У статті наведено концепцію формування навичок міжкультурної комунікації учнів у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького, що використовується в освітньому процесі під час підготовки майбутніх учителів.

Авторами співвіднесені поняття культури і полікультурності. Культура стає не тільки засобом вияву індивідуально-особистісної специфіки спілкування, а й одним з найважливіших інструментів засвоєння і реалізації суто людського способу життєдіяльності, приводяться думки вчених щодо унеможливлення особистісного розвитку та становлення особистості без урахування впливу культури та її комунікативного розвитку.

У статті обґрунтовані наукові підходи до створення концепції формування навичок міжкультурної комунікації учнів.

Ключові слова: полікультурне середовище, полікультурна освіта, заклади освіти, полікультурна компетентність, готовність, навички міжкультурної комунікації, особистість, концепція формування навичок міжкультурної комунікації учнів.

Стратегічні законодавчі й освітні документи України декларують принципи багатоетнічності та полікультурності, спрямовані на модернізацію фундаментальної підготовки майбутнього вчителя на основі засвоєння духовно-моральних цінностей як українського народу, так і всіх компонентів цілісної полікультурної картини світу. У зв'язку з цим актуальною стає професійна підготовка майбутніх учителів до формування гуманістичних якостей особистості учнів в полікультурному контексті існування.

Мета статті – обґрунтування використання концептуальних підходів до формування навичок міжкультурної комунікації учнів у процесі професійної підготовки майбутніх учителів у полікультурному освітньому середовищі.

Змістовий аспект проблеми досліджується такими вітчизняними ученими, як І. Бахов, Є. Бубнов, В. Болгаріна, О. Гуренко, О. Дубасенюк, В. Кузьменко, П. Кендзьор, Л. Перетяга, Н. Якса та багатьма іншими).

Полікультурне виховання як культурний феномен висвітлено у працях І. Бега, О. Сухомлинської та інших. Теоретичне обґрунтування значущості виховання духовних цінностей у студентської молоді здійснили А. Бойко, Л. Волик, І. Зязюн, В. Кремень та інші.

Полікультурна освіта як складова частина освітнього середовища проаналізована у працях В. Бойченко, Л. Гончаренко, В. Заслуженюк, М. Красовицького, І. Прокопенко, М. Рудь, Л. Султанової та інших.

Питання формування готовності до професійної діяльності майбутніх учителів розкриваються у дослідженнях В. Андрущенка, О. Бондаревої, В. Гриньової, Р. Гуревича, К. Дурай-Новакової, А. Линенко, В. Моляко та інших учених.